

การศึกษาและวิเคราะห์บทบาทภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม
เพื่อการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่
The Study and Analysis of Roles of Wisdom in Arts and Crafts
for Cultural Performances in Chiang Mai

ศรียา หงษ์ยี่สิบเอ็ด¹

Sariya Hongyeesibed

วันที่ส่งบทความ: 10 สิงหาคม 2564, วันที่แก้ไขบทความ: 31 มีนาคม 2565,

วันที่ตอบรับบทความ: 12 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่และวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของงานศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดงที่มีต่อสังคม โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ สื่อสารสนทนา นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จนเกิดองค์ความรู้ที่นำไปสู่การประยุกต์ใช้และต่อยอดได้ในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า งานศิลปหัตถกรรมเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่มีการสอดแทรกวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาของชาวล้านนาที่ปรากฏบนงานหัตถกรรม ผู้วิจัยได้พบงานศิลปหัตถกรรมทั้งหมด 25 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 51 อย่าง จำแนกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ หัตถกรรมผ้าทอ ไม้แกะสลัก เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเงินและโลหะ และกระดาษสา ในแต่ละกลุ่มมีทั้งผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเครื่องประดับตกแต่งที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไป สะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ของศิลปหัตถกรรมที่มีต่อสังคมในบริบทด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ทางด้านภูมิปัญญาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดและสะท้อนภูมิปัญญาชุมชนที่เป็นรากเหง้าของชุมชน 2) ทางด้านการศึกษาเป็นการสอดแทรกเนื้อหาสาระในรายวิชาต่าง ๆ ให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้สืบสานอนุรักษ์และเผยแพร่ 3) ทางด้านธุรกิจเป็นการสร้างรายได้แก่ ชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง 4) ทางด้านการท่องเที่ยวเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ภูมิปัญญา/ ศิลปหัตถกรรม/ การแสดงเชิงวัฒนธรรม/ เชียงใหม่

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อีเมล: sariya_hon@cmru.ac.th

Lecturer at Performing Arts Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University. E-mail address: sariya_hon@cmru.ac.th

Abstracts

This research article was aimed to study and gather knowledge and wisdom on arts for cultural Crafts in Chiang Mai in order to analyze the roles and responsibilities of local arts and craftsmanship towards the society. A qualitative research methodology was employed to collect data from academic documents, observations, interviews and media analysis were conducted to create knowledge that can be integrated and utilized in managing cultural information in Chiang Mai. The results showed that arts and crafts are strongly inspired by the locality of Lanna culture traditions and beliefs through physical appearance of the local handicrafts. The research revealed that the arts and crafts of the villagers in 25 districts of Chiang Mai Province consisted of 51 items which can be classified into 6 groups including woven handicrafts, wood carving craft, basketry handicrafts, pottery handicrafts, silver and metal handicrafts, and Mulberry paper handicrafts. In each group, there were products used in daily life and decorative ornaments that were unique and diverse in each locality reflecting the roles and responsibilities of arts and crafts that affect society in various contexts: 1) in term of wisdom, it was used as a tool to transfer and reflect community wisdom allowing viewers to entertain and appreciate the local culture that is the root of the people in the community 2) in term of education, it is being an important part in inserting content in various courses for future generations to preserve and distribute local wisdoms 3) in term of business, it can generate income for the community and other related parties and 4) in term of tourism, it is a cultural heritage in public relations for tourism.

Keywords: Wisdom/ Arts and Craft/ Cultural Performances/ Chiang Mai

บทนำ

เชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 18/2554 เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2554 มีมติเห็นชอบให้จังหวัดเชียงใหม่เป็น “นครที่เป็นที่สุดแห่งความสง่างามทางวัฒนธรรม” (Chiang Mai: The Most Splendid City of Culture) (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2560) เชียงใหม่มีชื่อเสียงอย่างมากในด้านการท่องเที่ยว จนกลายเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ เพราะมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติและสถานที่ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งที่นักท่องเที่ยวในปัจจุบันให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากจุดเด่นของ

เชียงใหม่มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่หลากหลาย มีการรวมกลุ่มชุมชนในแต่ละพื้นที่ผลิตและการประดิษฐ์สร้างสรรค์งานหัตถกรรมต่าง ๆ มากมายหลายชนิด โดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่สั่งสมและถ่ายทอดต่อกันมานับตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้ากาวิละที่มั่นโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” คือ การคัดเลือกชุมชนที่มีองค์ความรู้ กวาดต้อนผู้คนเพื่อฟื้นฟูเมือง องค์ความรู้ที่มาพร้อมกับช่างกลายจุดเริ่มต้นของต้นทุนทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาศิลปหัตถกรรมและการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน (สามารถ สุวรรณรัตน์, 2558) ส่งผลให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในแต่ละปี เกิดเป็นรายได้ที่หลั่งไหลเข้าในจังหวัดเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง จนติดอันดับจังหวัดที่มีรายได้มากระดับต้น ๆ ของประเทศไทย ปัจจุบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ร่วมกันวางแผนและจัดสร้างสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อาทิ เช่น หัตถกรรมบ้านบ่อสร้าง ซึ่งเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำร่ม หัตถกรรมหมู่บ้านถวายที่เป็นภูมิปัญญาการแกะสลัก และหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของหมู่บ้านเหมืองกุง เป็นต้น จนสร้างรายได้มากมายให้กับชาวบ้านในพื้นที่ชุมชน ในขณะที่เดียวกันชุมชนหลายแห่งยังไม่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยวจึงไม่เป็นที่รู้จักและไม่มีผู้เดินทางไปเยี่ยมเยือน

งานศิลปหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น มีความสัมพันธ์กับชีวิตของคนในท้องถิ่นมาแต่โบราณกาล โดยทั่วไปคำว่า “หัตถกรรม” เป็นผลงานที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ ผ่านกระบวนการนำวัตถุดิบต่าง ๆ มาประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งของเพื่อประโยชน์การใช้สอยในชีวิตประจำวัน ต่อมางานหัตถกรรมได้ถูกพัฒนารูปแบบไปจากการฝึกฝน การปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ ทำให้งานหัตถกรรมนั้นเกิดความงามและคุณค่าทางศิลปะ ทำให้งานหัตถกรรมจึงกลายเป็นงานศิลปกรรม ซึ่งมีการนิยามคำว่า ศิลปหัตถกรรม หมายถึง ศิลปวัตถุที่เป็นผลงานประเภทศิลปะประยุกต์มีจุดประสงค์และความต้องการในด้านประโยชน์ใช้สอย เช่น งานโลหะ งานถักทอ งานเย็บปักถักร้อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) สิ่งเหล่านี้ นับเป็นศิลปะจากการประดิษฐ์สิ่งที่มีมนุษย์ต้องการพัฒนาขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันผสมผสานกับศาสตร์ทางด้านศิลปะให้เกิดความงดงามและทรงคุณค่า ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นแบบมุขปาฐะ ต่อมายุคสมัยได้เริ่มมีความก้าวหน้าทางบริบททางสังคม เพื่อไม่ให้ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านสูญหายไป นอกเหนือจากการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมยังมีการนำวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างความสนุกสนานบันเทิงแก่ผู้ชม การแสดงลักษณะนี้มักถูกเรียกว่า “การแสดงเชิงวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นกิจกรรม นันทนาการ หรือการแสดงที่มีการหยิบยกวัฒนธรรมท้องถิ่นมาให้ผู้ชมได้สัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี และบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัย ประดิษฐ์และสร้างสรรค์ขึ้นมาให้มีทั้งความงามทางสุนทรียภาพสามารถสื่อความหมาย และสอดแทรกภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีที่ทรงคุณค่าให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างลงตัว

จากข้อมูลนี้ผู้วิจัยเห็นว่า เชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีแหล่งองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่มากมายหลากหลายในทุกพื้นที่ ซึ่งควรค่าแก่การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านหัตถกรรมเป็นฐานข้อมูลสำคัญ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้ อาทิ ได้รับองค์ความรู้ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมทางด้านภูมิปัญญาที่เป็นรากเหง้าของชุมชน ทางด้านการศึกษา ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถนำองค์ความรู้ทางด้าน

หัตถกรรมไปต่อยอดในการสร้างสรรค์การแสดงเชิงวัฒนธรรมหรือการแสดงสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับชุมชนในพื้นที่ได้มีรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการต่อยอดงานวิจัยในครั้งนี้ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ว่าด้วยการสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2562) ให้เกิดเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 25 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ และนำไปวิเคราะห์หัตถภาพหน้าที่ของงานศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดงในการเผยแพร่อัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อสังคม เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ สืบสาน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์หัตถภาพหน้าที่ของงานศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดงเชิงวัฒนธรรมที่มีต่อ

สังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการศึกษาในพื้นที่การวิจัยครอบคลุมทั้ง 25 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอสารภี อำเภอหางดง อำเภอดอยหล่อ อำเภอแม่วาง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอดอยเต่า อำเภออมก๋อย อำเภอฮอด อำเภอภักดีชุมพล อำเภอสะเมิง อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย อำเภอแม่แตง อำเภอแมริม อำเภอไชยปราการ อำเภอฝาง อำเภอเชียงดาว อำเภอแม่สาย อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอพร้าว อำเภอเวียงแหง และอำเภอแม่ฮ่องสอน โดยมีรายละเอียดขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเพื่อสำรวจงานศิลปหัตถกรรม 25 อำเภอใน

เชียงใหม่

3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การสรุปผล อภิปรายผล และพัฒนางานวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่

ในฐานข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนตีพิมพ์บทความวิจัยเพื่อเผยแพร่งานวิจัยในวารสาร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามสภาพจริงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่น ประกอบด้วยเครื่องมือทั้งหมด 4 ชนิด ได้แก่

1. ข้อมูลเชิงเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลต่าง ๆ โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงใหม่

ผู้ประกอบการ ประวัติความเป็นมาของชุมชนและงานศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นของชุมชน ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเน้นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยเลือกสัมภาษณ์แบบรายบุคคล ในลักษณะการสัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ใช้คำถามแบบปลายเปิดและปลายปิด ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการในกลุ่มชุมชน จำนวน 39 คน

3. การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่แหล่งผลิตงานศิลปหัตถกรรมในชุมชนทั้ง 25 อำเภอ ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อค้นหาแหล่งผลิต กระบวนการผลิต และจัดจำหน่ายในแต่ละพื้นที่ รวมถึงพัฒนางานศิลปหัตถกรรมไปสู่การแสดงผลเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะต่าง ๆ จากสถาบันการศึกษา ศิลปินอิสระ และศิลปินพื้นบ้านในแต่ละพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่

4. การใช้สื่อสารสนเทศ ผู้วิจัยศึกษาสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวกับงานศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่และงานศิลปหัตถกรรมที่ถูกนำมาต่อยอดสร้างสรรค์ให้เป็นการแสดงผลเชิงวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ผล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนามและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยเป็นหลัก และใช้ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนข้อมูลการวิจัย จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์ จัดระบบ แยกแยะ เชื่อมโยง สรุป ตลอดจนนำผลข้อมูลที่ได้ไปนำเสนอต่อชุมชน อีกทั้งการจัดนิทรรศการและนำเสนอผลการวิจัยในเวทีการประชุมให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 จากการศึกษาข้อมูลทางด้านศิลปหัตถกรรมทั้งหมด 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เชียงใหม่ มีชื่อเสียงอย่างมากในด้านการท่องเที่ยว สถานที่ต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับทางเรื่องราวของประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และเศรษฐกิจ ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งที่นักท่องเที่ยวในปัจจุบันให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากจุดเด่นของเชียงใหม่ที่สำคัญ คือ การมีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่หลากหลาย มีการรวมกลุ่มชุมชนในแต่ละพื้นที่ผลิตและการประดิษฐ์สร้างสรรค์งานหัตถกรรมต่าง ๆ มากมายหลายชนิด โดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษที่สั่งสมและถ่ายทอดต่อกันมา จากการศึกษาและรวบรวมจากการลงพื้นที่ 25 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แหล่งผลิตงานศิลปหัตถกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการรวมตัวกันระหว่างสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ ที่มีจัดตั้งขึ้นมาจากนโยบายของรัฐบาลและแนวคิดของผู้นำชุมชน กระบวนการและกรรมวิธีการผลิตมีความคล้ายคลึงกัน แตกต่างกันในเทคนิควิธีการสร้างซึ่งแตกต่างกันออกไปตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ในขณะที่สถานที่จัดจำหน่ายงานหัตถกรรมในแต่ละอำเภอจะจัดตั้งอยู่บริเวณหรือสถานที่สำคัญ เช่น สถานที่ราชการ สถานที่และเส้นทางการท่องเที่ยว งานมหกรรมการจัดจำหน่ายสินค้าที่จัดขึ้นเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ผลการสำรวจงานศิลปหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

ตารางที่ 1 งานศิลปหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่

ที่	อำเภอ	ประเภทกลุ่มหัตถกรรม	งานหัตถกรรมที่ปรากฏในพื้นที่
1	สารภี	เครื่องจักสาน กระดาษสา	- กลุ่มจักสานบ้านป่าบงหลวง ตำบลป่าบง - ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเวียงกุมกามศิริศิลป์ ตำบลท่าวังตาล
2	หางดง	ไม้แกะสลัก เครื่องปั้นดินเผา	- หมู่บ้านหัตถกรรมบ้านถวายเป็น ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง - เครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง ตำบลหนองควาย
3	ดอยหล่อ	ผ้าทอ เครื่องเงินและโลหะ	- กลุ่มผ้าทอบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข - ศูนย์ส่งเสริมหัตถกรรมทำฉัตร ตำบลดอยหล่อ
4	แม่วาง	เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเงินและโลหะ กระดาษสา ไม้แกะสลัก ผ้าทอ ผ้าทอ	- แหล่งเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาบ้านน้ำตัน ตำบลบ้านกาด - ศูนย์หัตถกรรมเครื่องเงินบ้านกาด ตำบลบ้านกาด - ศูนย์หัตถกรรมร่มโบราณ ตำบลดอนเปา - กลุ่มอาชีพหัตถกรรมทำเรือจำลอง ตำบลแม่วิน - ผ้าทอหมู่บ้านกะเหรี่ยงบ้านแม่สะป๊อก ตำบลแม่วิน - กลุ่มผ้าทอมือบ้านทุ่งปี ตำบลทุ่งปี
5	สันป่าตอง	ไม้แกะสลัก เครื่องเงินและโลหะ กระดาษสา ผ้าทอและจักสาน	- ศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านกิวแลน้อย ตำบลยูหว่า - กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์เครื่องเงินประยุกต์ ตำบลมะขุนหวาน - กลุ่มแม่บ้านและเยาวชนพัฒนาหัตถกรรมกระดาษสา บ้านดงป่าซาง - หมู่บ้านหัตถกรรมบ้านท่ากาน ตำบลบ้านกลาง
6	จอมทอง	ผ้าทอ	- ผ้าทอขึ้นดินจกจอมทอง
7	แม่แจ่ม	ผ้าทอ ผ้าทอ เครื่องเงินและโลหะ	- ศูนย์หัตถกรรมผ้าตีนจกแม่แจ่ม - หมอนหน้าจก กลุ่มผ้าทอบ้านป่าแดด - ปีนปักผมแม่แจ่ม
8	ดอยเต่า	ผ้าทอ ผ้าทอ	- กลุ่มทอผ้าบ้านดอยเต่า (ขึ้นน้ำท่วม) ตำบลท่าเตื่อ

			- ศูนย์หัตถกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านหลายแก้ว ตำบลบงตัน
9	อมก๋อย	ผ้าทอ	- หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านทุ่งจำเริง ตำบลอมก๋อย
10	ฮอด	ผ้าทอ	- หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านดงดำ ตำบลฮอด
11	กัลยาณี วัฒนา	ผ้าทอ เครื่องจักสาน ผ้าทอ ผ้าทอ	- ผ้าทอกะเหรี่ยงปกากะญอ - เครื่องจักสานกะเหรี่ยงปกากะญอ - ผ้าปักม้ง - ผ้าทอใยกล้วยขม้ง
12	สะเมิง	ผ้าทอ ผ้าทอ	- ผ้าทอไทลื้อ ตำบลแม่สาบ - ผ้าทอกะเหรี่ยง
13	เมือง	กระดาษสา เครื่องเงินและโลหะ เครื่องเงินและโลหะ	- หัตถกรรมโคมยี่เป็งล้านนาเมืองสาทร ตำบลหนองหอย - เครื่องเงินชุมชนนันทาราม ตำบลหายยา - หัตถกรรมเครื่องเงินชุมชนวัดศรีสุพรรณ ตำบลหายยา
14	สันกำแพง	กระดาษสา กระดาษสา เครื่องปั้นดินเผา ผ้าทอ	- หัตถกรรมร่มบ่อสร้าง ตำบลต้นเปา - หัตถกรรมกระดาษสา ตำบลต้นเปา - หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเคลือบสีลาด ตำบลต้นเปา - หัตถกรรมผ้าทอสันกำแพง
15	สันทราย	กระดาษสา ไม้แกะสลัก	- หัตถกรรมโคมล้านนา ตุง ชุมชนบ้านร้องสัก ตำบลสันนาเม็ง - หัตถกรรมเรือสำเภาจำลอง ตำบลหนองหาร
16	แม่แตง	เครื่องจักสาน	- โคมไฟ 700 ปี บ้านม่วงคำ
17	แม่ริม	เครื่องจักสาน	- กลุ่มแปกหลวง ตำบลชี้เหล็ก
18	ไชยปราการ	เครื่องปั้นดินเผา	- บ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น
19	ฝาง	ผ้าทอ	- หัตถกรรมการทอผ้าบ้านนอแล ตำบลม่อนปิ่น
20	เชียงดาว	เครื่องจักสาน ผ้าทอ	- หัตถกรรมการสาน “ก้วย” - หัตถกรรมผ้าทอย้อมสีธรรมชาติกลุ่มแม่บ้านปางแดงใน ตำบลเชียงดาว

21	แม่เอย	ผ้าทอ	- หัตถกรรมผ้าทอบ้านใหม่หมอกจ๋าม ตำบลท่าตอน
22	ดอยสะเก็ด	ไม้แกะสลัก ผ้าทอ	- กลุ่มผู้ผลิตสินค้าแกะสลักจากไม้บ้านยางทอง ตำบลสันปูเลย - กลุ่มผ้าทอมือไทยวนป่าบาง ตำบลแม่คือ
23	พริ้ว	ผ้าทอ	- กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองวัดทุ่งหลวง หมู่ 3 ต.ทุ่งหลวง
24	เวียงแหง	ผ้าทอ	- หัตถกรรมผ้าทอชาวไตหรือชาวไทใหญ่ บ้านหลักแตง ตำบลเปียงหลวง
25	แม่ออน	ผ้าทอ	- หัตถกรรมการทอผ้ากะเหรี่ยง ของกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอบ้านป่าจิว

ที่มา : ผู้วิจัย

จากตารางข้างต้น พบว่า จังหวัดเชียงใหม่มีปรากฏงานหัตถกรรมแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรมผ้าทอ กลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลัก กลุ่มหัตถกรรมเครื่องจักสาน กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินและโลหะ และกลุ่มหัตถกรรมกระดาษสา ในแต่ละกลุ่มยังมีงานศิลปหัตถกรรมกระจายอยู่ในแต่ละอำเภอ จำนวนทั้งหมด 51 อย่าง

จากงานหัตถกรรมในแต่ละอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ที่ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางและแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านการแสดงเชิงวัฒนธรรมที่เป็น การแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นบ้าน และนาฏศิลป์สร้างสรรค์ อีกทั้งการแสดงแบบมาตรฐานและแบบร่วมสมัยซึ่งเป็นการออกแบบองค์ประกอบทางด้านการแสดง ได้แก่ ท่ารำหรือ ท่าเต้น เครื่องแต่งกาย เพลง อุปกรณ์ประกอบการแสดง จากการประดิษฐ์จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์หรือนักศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมถึงศิลปินทางด้านการแสดงที่ได้นำเสนอผลงานในรูปแบบของการแสดงอย่างเชิงประจักษ์ ซึ่งมีการแสดงที่เป็นแบบแผนทางนาฏศิลป์ โดย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เช่น ฟ้อนที่ (รุ่ม) งานหัตถกรรม คือ ร่มสันท่าแพง บ้านบ่อสร้าง อ.สันกำแพง และนุ่งผ้าขึ้นสันท่าแพง ฟ้อนผางประทีป งานหัตถกรรม คือ ผางประทีปเครื่องปั้นดินเผา บ้านเหมืองกุง อ.หางดง และบ้านกาด อ.แม่เมาะ ส่วนการแสดงที่เป็น การสร้างสรรค์ของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ มีการแสดงชุด สัตตะนารี ศรีชาติพันธุ์ ปี 2562 งานหัตถกรรม คือ ผ้าปักม้ง อ.กัลยาณิวัฒนา และผ้าทอกะเหรี่ยง เช่น อ.กัลยาณิวัฒนา อ.สะเมิง อ.ฮอด อ.อมก๋อย และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีการแสดง ฟ้อน บ่อสา ปี 2541 งานหัตถกรรม คือ กระดาษสา อ.สันกำแพง ฟ้อนต๋องสลุง ปี 2548 งานหัตถกรรม คือ สลุง(ขันเงิน) ถนนวัวลาย อ.เมืองเชียงใหม่ ฟ้อนหัตถาศิลาดล ปี 2548 งานหัตถกรรม คือ

เครื่องปั้นดินเผาศิลาลาด อ.สันกำแพง ฟ้อนหัตถศิลป์ถิ่นล้านนา ปี 2552 งานหัตถกรรม คือ ร่มบ่อสร้าง เครื่องปั้นดินเผาศิลาลาด เครื่องเงิน โคมล้านนา อ.สันกำแพง ฟ้อนจักลายไม้ ถวายลายศิลป์ ปี 2554 งานหัตถกรรม คือ ไม้แกะสลัก บ้านถวาย อ.หางดง ฟ้อนน้ำต้นแม่วาง ปี 2555 งานหัตถกรรม คือ น้ำต้น อ.แม่วาง ฟ้อนหัตถศิลป์ ถิ่นสันกำแพง ปี 2554 งานหัตถกรรม คือ กระจาดสา ศิลาลาด ร่ม ผ้าชิ้นสันกำแพง อ.สันกำแพง ฟ้อนครุฑฮักครุฑหวาง ปี 2557 งานหัตถกรรม คือ เครื่องเงิน บ้านนันทาราม อ.เมืองเชียงใหม่ และอ.สันป่าตอง จูเป๊าะ สืบสานการละเล่นม้ง ปี 2558 งานหัตถกรรม คือ ผ้าปักม้ง อ.กัลยาณิวัฒนา ฟ้อนภูษาศิลป์ ถิ่นไทลื้อศรีดอยไชย ปี 2559 งานหัตถกรรม คือ ผ้าทอไทลื้อบ้านแม่สาบ อ.สะเมิง ฟ้อนยอขันสุคันธะ สรงพระทักษิณโมลีธาตุ ปี 2560 งานหัตถกรรม คือ ผ้าทอผ้าชิ้นตีนจกจอมทอง อ.จอมทอง ฟ้อนโคมบูชาหัตถศิลป์ ถิ่นเมืองสาทร ปี 2561 งานหัตถกรรม คือ โคมล้านนา บ้านเมืองสาทร อ.เมืองเชียงใหม่ เกิกแก้ว วัฒนธรรมเผ่ากะเหรี่ยง ปี 2562 งานหัตถกรรม คือ ผ้าทอกะเหรี่ยง เช่น อ.กัลยาณิวัฒนา อ.สะเมิง อ.ฮอด และ อ.อมก๋อย เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 บทบาทหน้าที่ของงานศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดงในการเผยแพร่อัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อสังคม ผู้วิจัยสามารถจำแนกบทบาทของศิลปหัตถกรรมทั้ง 25 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ ตามบริบทสำคัญออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินวิเคราะห์บทบาทของงานศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดงในบริบททางด้านภูมิปัญญา พบว่า ภูมิปัญญานั้นมีความสำคัญในรูปแบบของนวัตกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาสื่อสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี และอัตลักษณ์ของชุมชนต่าง ๆ นำเสนอออกมาในรูปแบบการแสดง โดยมุ่งเน้นไปในเรื่องของภูมิปัญญาทางด้านงานศิลปหัตถกรรม ใช้วิธีการถ่ายทอดผ่านการแสดงลีลาท่าทาง การเคลื่อนไหว การสนทนา การขับร้อง การเต้นรำ การบรรเลง และการละเล่นต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ถูกประดิษฐ์และสร้างสรรค์ขึ้นมาให้มีความงดงามทางสุนทรียภาพ สามารถสื่อความหมายและสอดแทรกภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีที่ทรงคุณค่าให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างลงตัว รวมถึงการแสดงจะช่วยสื่อสารให้ผู้ชมเกิดการรับรู้ซาบซึ้ง และซึมซับวัฒนธรรมโดยการรับชมผ่านศิลปะการแสดง จังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งรวมงานหัตถกรรมที่ทรงคุณค่าและเป็นแหล่งกำเนิดงานหัตถกรรมที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย เนื่องด้วยทุกอำเภอล้วนปรากฏแหล่งผลิตและงานศิลปหัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นจนกลายเป็นสินค้าที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ งานศิลปหัตถกรรมที่สร้างขึ้นมานั้น มีทั้งผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน และเครื่องประดับตกแต่ง เป็นต้น จากการศึกษาภาพรวมงานหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 25 อำเภอปรากฏงานหัตถกรรมซึ่งแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มหัตถกรรมผ้าทอ กลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลัก กลุ่มหัตถกรรมเครื่องจักสาน กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินและโลหะ และกลุ่มหัตถกรรมกระจาดสา ในปัจจุบันงานศิลปหัตถกรรมบางชนิดได้ถูกนำมาสร้างสรรค์การแสดงในรูปแบบการแสดงเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการแสดงที่นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ สัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในพื้นที่นั้น ๆ ผ่านศิลปะการแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมหลากหลายของกลุ่มคน

เมืองและกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ ฉะนั้น สารความรู้ทางด้านภูมิปัญญา วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี จึงถูกเหล่าบรรดาศิลปินทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ หยิบยกมาเป็นประเด็นในการสร้างสรรค์หรือประดิษฐ์ผลงาน รวมถึงศิลปินทางด้านนาฏศิลป์และศิลปะการแสดง ที่มักนิยมสร้างสรรค์การแสดงเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยว เพราะเป็นศาสตร์ที่สามารถรับรู้ด้วยการมองเห็นและได้ยิน ผู้ชมเข้าถึงได้ง่าย มุ่งเน้นให้เกิดสุนทรียะทางด้านความบันเทิงและได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไปพร้อมกัน การแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่มักจะพบเห็นได้จากงานอีเว้นท์ งานเปิดตัวสินค้า พิธีเปิดงานสำคัญ ร้านอาหาร โรงแรม ห้างสรรพสินค้า และสถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาทางด้านศิลปหัตถกรรมบางชนิด ได้ถูกนำมาสร้างสรรค์ในรูปแบบการแสดงเชิงวัฒนธรรม ผ่านองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ แนวคิดการแสดง บทการแสดง เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ตัวอย่างเช่น งานหัตถกรรมผ้าทอ นิยมนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงในลักษณะของเครื่องแต่งกายเป็นหลัก เพราะผ้าถุงหรือที่เรียกกันว่า “ผ้าซิ่น” ในจังหวัดเชียงใหม่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและมีความหลากหลายแตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่เพื่อบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่นของหญิงสาวที่สวมใส่ผ้าซิ่น เช่น ผ้าซิ่นสันกำแพง ผ้าซิ่นไทยวน ผ้าซิ่นไหล่อ และผ้าซิ่นแม่แจ่ม เป็นต้น งานหัตถกรรมเครื่องเงินและโลหะ มักจะถูกนำมาเป็นเครื่องประดับที่ใช้ในการเครื่องแต่งกายของผู้แสดง โดยจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา มีการนำมาสร้างสรรค์การแสดง เช่น ชุดฟ้อนหัตถศิลป์ถิ่นล้านนา เป็นการนำเอากรรมวิธี กระบวนการผลิตและประโยชน์ของหัตถกรรมพื้นบ้านล้านนาเชียงใหม่เครื่องปั้นดินเผาเคลาเคลมาประดิษฐ์การแสดงเชิงอนุรักษ์ ฟ้อนสาวไหมที่สร้างสรรค์มาจากการกระบวนการทอผ้า เช่น การถักไหม สาวไหม และตากไหม นอกจากนี้งานหัตถกรรมนำมาใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง เช่น ฟ้อนโคม ฟ้อนวี และฟ้อนผาง เป็นต้น

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า งานศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดงเชิงวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการถ่ายทอดและสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี การแสดงเชิงวัฒนธรรมนับเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาทางด้านศิลปหัตถกรรมเพื่อให้ผู้ชมเกิดความบันเทิง ได้รับองค์ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาที่สอดแทรกอยู่เป็นส่วนหนึ่งของการแสดง ทำให้ผู้ชมเกิดความซาบซึ้งในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นรากเหง้าของคนในชุมชนและในประเทศชาติ ฉะนั้นศิลปินรุ่นหลังควรตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ทางด้านงานศิลปหัตถกรรมที่พบในจังหวัดเชียงใหม่สามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ รวมถึงการแสดงเชิงวัฒนธรรม เพราะงานศิลปหัตถกรรมบางกลุ่มยังไม่ได้มีการนำไปสร้างสรรค์ผลงานการแสดงหรือพบได้น้อย อาทิ กลุ่มงานหัตถกรรมแกะสลักไม้ กลุ่มงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มงานหัตถกรรมจักสาน และกลุ่มงานหัตถกรรมกระดาษสา เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานการแสดงเชิงวัฒนธรรมนอกจากจะเผยแพร่ให้ผู้ชมและนักท่องเที่ยวแล้ว ควรนำชุดการแสดงสร้างสรรค์เหล่านี้กลับไปสู่ชุมชนในลักษณะของการบริการท้องถิ่น เพื่อให้คนชุมชนได้เรียนรู้การแสดงที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการแสดง รวมถึงนำไปถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้อนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

2.2 ด้านการศึกษา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ของศิลปหัตถกรรมทางด้านการศึกษาที่ได้มีความสำคัญในกับเชื่อมต่อดังความระหว่างชาวบ้านที่ได้สืบสานมาตั้งแต่โบราณ กับเยาวชนรุ่นใหม่ในเชิงการศึกษาด้วยกระบวนการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจากภูมิปัญญา ส่งเสริม พัฒนา ประชาสัมพันธ์ จึงทำให้ศิลปหัตถกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของศิลปหัตถกรรม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บริบทของบทบาทหน้าที่ของศิลปหัตถกรรมทางด้านการศึกษาออกได้เป็น 2 ประเด็น คือ การศึกษาในสถาบันการศึกษา และการศึกษานอกสถาบันการศึกษา ซึ่งบทบาทหน้าที่ของศิลปหัตถกรรมทางด้านการศึกษาในสถาบันการศึกษาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ด้านสุนทรียภาพ มุมมอง ความงามทั้งทางอารมณ์ จิตใจ และความรู้สึก ที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ทางศิลปะ ที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 แขนง ได้แก่ ศิลปะ (จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม) ดนตรี (ดนตรีไทย ดนตรีสากล) การแสดง (นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สากล) ซึ่งทั้ง 3 แขนงนี้ มนุษย์รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 รูปแบบ คือ การมองเห็น การสัมผัส การได้กลิ่น การได้ยิน การสัมผัส ที่เป็นรากฐานที่มนุษย์พึงมี จึงเป็นศาสตร์ที่นักเรียนนักศึกษาต้องเรียนรู้้อย่างลึกซึ้ง จนถูกกำหนดอยู่ในหลักสูตรในระดับชั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ในสถาบันการศึกษา ศิลปหัตถกรรมได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาทางศิลปะด้านวัตถุที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านโดยได้สะท้อนอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ตามแต่ละท้องถิ่น ที่ได้สอดแทรกเป็นองค์ความรู้หนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปหัตถกรรมในเชิงการแสดงจะส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการแสดง คือ เครื่องแต่งกาย ได้แก่ ผ้าถุง ผ้าซิ่น เสื้อ ที่มาจากการทอตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นผ้าทอที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เช่น ผ้าถุงล้านนา ผ้าซิ่นตีนจกจากแม่แจ่ม ผ้าซิ่นตีนจกน้ำท่วมจากดอยเต่า ผ้าซิ่นตีนจกจากจอมทอง ผ้าซิ่นสันกำแพง รวมถึงผ้าทอจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และม้ง ซึ่งได้นำมาสร้างสรรค์การแสดงในรูปแบบของงานวิจัยที่นักเรียน นักศึกษาต้องศึกษาข้อมูลทั้งด้านเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ศึกษากระบวนการ ขั้นตอนวิธีการผลิตหัตถกรรมต่าง ๆ การสัมภาษณ์บุคคล ปรากฏชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญของหัตถกรรมนั้น ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ ออกแบบการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้สอดคล้องกับงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นเดิมผ่านท่าทางการแสดงทั้งในรูปแบบของนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ไทยพื้นบ้าน นาฏศิลป์ร่วมสมัยที่ถือว่าการอนุรักษ์ เผยแพร่ ส่งเสริม ศิลปะ วัฒนธรรม จากงานหัตถกรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ จึงได้เห็นมุมมองของสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ทุกภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาค และเป็นการประชาสัมพันธ์ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นให้ผู้อื่นที่สนใจได้อย่างเป็นประจักษ์ นอกจากนี้ยังมีการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ไทยในเชิงการศึกษาที่มีการแสดงเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมโดยเกิดจากครู ผู้เชี่ยวชาญจากกรมศิลปากร ได้ประดิษฐ์ขึ้นมาให้เป็นแบบแผนให้ได้สืบทอดเป็นการแสดงของชาติ คือ ฟ้อนที (ร่วม) ฟ้อนวี (พัต) ฟ้อนสาวไหม เซิ้งสวิง ระบำผ้าบาติก เป็นต้น ในขณะที่บทบาทหน้าที่ของศิลปหัตถกรรมทางด้านการศึกษานอกสถาบันการศึกษา คือ หมู่บ้านหัตถกรรมที่เปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เปิดให้บุคคลภายนอก นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปชมหรือศึกษาประวัติความเป็นมา วิธีขั้นตอนการผลิต และสามารถลงมือทำหัตถกรรมนั้น ๆ ได้โดยมีผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏชาวบ้าน ที่ได้สืบสานหัตถกรรมนั้นมาเป็นเวลานานคอยแนะนำ และให้ความรู้ เรื่องหัตถกรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นประโยชน์ในการให้ความรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา ได้เข้าไปเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

และฝึกปฏิบัติจากสถานการณ์จริงนอกห้องเรียนที่เป็นส่วนช่วยในการปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความภาคภูมิใจ ห่วงแทน ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าของตนเอง และพร้อมที่จะอนุรักษ์ เผยแพร่ ต่อมาในภายหลังได้มีหน่วยงานท้องถิ่นมาช่วยส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านหัตถกรรมเชิงการท่องเที่ยว และได้สร้างอาชีพของชาวบ้านในหมู่บ้านมากมาย ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้การทำโคม ตุ๊กล้านนา และศูนย์การเรียนรู้เครื่องจักสานบ้านป่าบงหลวง อ.สารภี แหล่งการเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง อ.หางดง แหล่งการเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผาน้ำตาลแดงบ้านกาด และแหล่งการเรียนรู้เครื่องเงินบ้านกาด อ.แม่วงค์ ศูนย์การเรียนรู้การทำกระดาษสา รมบ่อสร้าง อ.สันกำแพง เป็นต้น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของศิลปหัตถกรรมทางด้านการศึกษาคือเป็นส่วนสำคัญในการสอดแทรกเนื้อหาสาระในรายวิชาต่าง ๆ จากการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชาวบ้านที่ได้สืบทอดมาตั้งแต่โบราณให้กับนักเรียน นักศึกษาและเยาวชนในปัจจุบันที่มีความสนใจทางด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในการสืบสาน อนุรักษ์ และเผยแพร่ไว้ให้สูญหายจากการศึกษาข้อมูลและการลงพื้นที่เพื่อนำมาองค์ความรู้มาถ่ายทอดออกเป็นผลงานสร้างสรรค์ของนักเรียน นักศึกษา ทั้งด้านงานศิลปะและงานการแสดงหลากหลายรูปแบบ จึงเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางด้านศิลปหัตถกรรมของสถาบันการศึกษาในแต่ละภูมิภาค สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาที่ได้สอดแทรกศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีศูนย์การเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ที่เปิดให้ผู้ที่สนใจ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปศึกษากระบวนการต่าง ๆ ของงานหัตถกรรมนั้นจากผู้เชี่ยวชาญ ประชาชนชาวบ้าน และยังสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นหมู่บ้านหัตถกรรมเชิงการท่องเที่ยวจึงเป็นการเสริมสร้างอาชีพ รายได้ของชาวบ้านในหมู่บ้าน รวมถึงเป็นการประชาสัมพันธ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในเชิงการท่องเที่ยวได้อย่างกว้างขวาง จึงเห็นว่าศิลปหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านมีบทบาทสำคัญที่เป็นส่วนหนึ่งการศึกษาที่ต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการถ่ายทอด ต่อยอด พัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ และกลับไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานศิลปหัตถกรรมให้เป็นที่รู้จักของสังคมต่อไป

2.3 ด้านธุรกิจ บทบาทของงานศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดงเชิงวัฒนธรรมในด้านธุรกิจสอดคล้องสัมพันธ์กันในลักษณะของการส่งเสริม สนับสนุน ประชาสัมพันธ์ และเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้างานศิลปหัตถกรรมของชุมชน เห็นได้จากปัจจุบันในการแสดงตามเทศกาลหรืองานที่ภาครัฐและเอกชนจัดขึ้นตามสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวมักจะมีการแสดงเชิงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น ระเบียบำ รำ ฟ้อน ละคร โขน การแสดงพื้นบ้าน การแสดงแสงสีเสียงและสื่อผสมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งการจัดงานเพื่อสร้างจุดขายหรือจุดดึงดูดความสนใจของผู้ชมและนักท่องเที่ยวให้เข้ามาร่วมงาน ตัวอย่างเช่น การเปิดตัวสินค้าทางวัฒนธรรมในงานโอท็อป (OTOP) มักจะมีการแสดงเชิงวัฒนธรรมที่นำเสนอเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางด้านศิลปหัตถกรรมชุมชนที่พัฒนาไปสู่สินค้าโอท็อป การแสดงในเทศกาลและวาระสำคัญต่าง ๆ เช่น งานสงกรานต์ งานลอยกระทง งานครบรอบหรือเฉลิมฉลองสถานที่สำคัญต่าง ๆ หรือแม้แต่งานมงคลที่จัดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้คน เป็นต้น บทบาททางด้านธุรกิจนั้น การแสดงเชิงวัฒนธรรมที่นำเสนอเกี่ยวกับภูมิปัญญางานศิลปหัตถกรรมชุมชน เป็นการสร้างรายได้ให้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งรายได้ทางตรงนั้นได้มาจากการจำหน่ายสินค้าของชาวบ้าน กลุ่มชุมชน หรือผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้า แต่เดิมการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าจะใช้วิธีนำเสนอผลิตภัณฑ์ในช่องทางต่าง ๆ อาทิ การโฆษณาสินค้าในระบบออนไลน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์

และการเปิดตัวสินค้าในงานมหกรรมแสดงสินค้าที่ทางภาครัฐและเอกชนจัดขึ้นในวาระโอกาสต่าง ๆ ในขณะเดียวกันการแสดงเชิงวัฒนธรรมสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์และเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าประเภทงานศิลปหัตถกรรมของชุมชนได้เช่นกัน กล่าวคือ ในการแสดงเชิงวัฒนธรรมนั้นมักจะสอดแทรกอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมชุมชนในรูปแบบของความบันเทิง ผู้ชมหรือนักท่องเที่ยวสามารถรับรู้หรือสัมผัสได้ถึงความงดงามและคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมผ่านการชมการแสดง อาจส่งผลให้ผู้ชมเกิดความสนใจซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ถูกนำเสนอผ่านการแสดงเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของนักแสดง เครื่องประดับ และอุปกรณ์ประกอบการแสดงได้เช่นกัน ในขณะที่การสร้างรายได้ทางอ้อม คือ การสร้างรายได้ให้กับศิลปินและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์การแสดง เช่น ผู้ออกแบบการแสดง นักแสดง ผู้ออกแบบเครื่องแต่งกาย ผู้ออกแบบเพลงและดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ช่างแต่งทำผม และผู้ที่เป็นเบื้องหลังของการแสดง ธุรกิจการแสดงในลักษณะนี้มักจะนิยมเรียกกันว่างานอีเวนต์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปิดศักราชของธุรกิจแนวใหม่ คือ ธุรกิจเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ของ Howkins ซึ่งกล่าวว่า เป็นการสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ สำหรับสาขาการผลิตที่พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเรียกว่า “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” (Howkins, 2001) ที่ภาครัฐให้ความสำคัญคือการใช้กระบวนการพัฒนาประเทศและขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เพราะเศรษฐกิจและความคิดสร้างสรรค์ต่างไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่ทำอย่างไรจะเข้าใจถึงคุณลักษณะและขอบเขตของทั้งสองสิ่งและจะทำอย่างไรที่จะรวมเศรษฐกิจและความคิดสร้างสรรค์เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างคุณค่าและความมั่งคั่ง (UNCTAD and UNDP, 2010) บนพื้นฐานองค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน การใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม อีกทั้งเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างภาคการผลิตและการบริการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนสืบสานวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป

ผู้วิจัยเห็นได้ว่า ธุรกิจทางด้านผลิตการแสดงเชิงวัฒนธรรม เป็นธุรกิจที่มีความน่าสนใจในยุคปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยการขับเคลื่อนผ่านเทคโนโลยี ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีเริ่มสูญหายไปตามกาลเวลา ผู้คนให้ความสนใจกับนวัตกรรมใหม่ ฉะนั้นธุรกิจประเภทนี้ นอกจากจะสร้างรายได้ให้กับชุมชนและสายอาชีพที่เกี่ยวข้องแล้ว อีกทั้งช่วยธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามที่เป็นรากฐานของคนไทยที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังช่วยในการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่สนใจในศิลปวัฒนธรรมไทย ส่งผลให้เศรษฐกิจของไทยดีขึ้น

2.4 ด้านการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของศิลปหัตถกรรมทางด้านการท่องเที่ยวถือเป็นบริบทหลักที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งศิลปหัตถกรรมของท้องถิ่นนั้นแต่เดิมเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านในสมัยก่อนที่ได้อพยพมาจากที่อื่นมาตั้งถิ่นฐานหรือเป็นชาวบ้านในพื้นที่เดิมที่มีความรู้เรื่องหัตถกรรม และได้เผยแพร่งานหัตถกรรมให้กับชาวบ้านคนอื่น ๆ จนกลายเป็นหมู่บ้านหัตถกรรม งานศิลปหัตถกรรมจึงได้อยู่ตามหมู่บ้าน แหล่งชุมชนต่าง ๆ ทั้งบนพื้นที่ราบและบนที่ราบสูงตามเชิงเขาที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จึงได้มีอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญาจากการใช้วัสดุจากธรรมชาติที่สามารถหาได้ตามชุมชนมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายหลายประเภท เช่น งานจักสานจากไม้ไผ่ งานไม้แกะสลัก งานเครื่องปั้นดินเผา งานกระดาษสา งานผ้าทอ เป็นต้น ที่มีทั้งงานหัตถกรรมแบบดั้งเดิมจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และงานหัตถกรรมที่ได้มีการปรับปรุงยุคใหม่

ความทันสมัยมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงสอดแทรกศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ ลงบนลวดลายในผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นสวยงาม ปัจจุบันได้มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม และงานหัตถกรรมในชุมชนที่ได้รับการพัฒนาจากองค์กรของรัฐบาลในการช่วยส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรม และการท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่มีอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างกัน เช่น หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองงู อ.หางดง ที่เปิดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้วิธีการปั้นเครื่องปั้นดินเผารูปแบบต่าง ๆ ตามฐานการเรียนรู้ในบ้านแต่ละหลังภายในหมู่บ้าน บ้านถายไม้ แกะสลัก อ.หางดง หมู่บ้านที่มีชื่อเสียงด้านเครื่องประดับตกแต่งที่ทำจากไม้หลายรูปแบบ หมู่บ้านทำกระดาษสา และร่มบ่อสร้างที่เป็นแหล่งใหญ่ และมีชื่อเสียงของ อ.สันกำแพง หมู่บ้านทอผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม และปั้นปักผมแม่แจ่ม อ.แม่แจ่ม ที่เป็นแหล่งผ้าทอขึ้นตีนจกโบราณที่มีความวิจิตรสวยงาม อันทรงคุณค่าเป็นอย่างมาก รวมถึงหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ ที่มีการทอผ้าสำหรับสวมใส่ และใช้งานที่คงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ โดยทออยู่ตามบ้านเรือนของตนเอง กลุ่มชาติพันธุ์ของจังหวัดเชียงใหม่ได้กระจายตัวอยู่ตามหมู่บ้านของอำเภอต่าง ๆ เช่น อ.อมก๋อย อ.ดอยเต่า อ.ฮอด อ.สะเมิง อ.แม่วาง อ.กัลยาณิวัฒนา เป็นต้น ซึ่งงานศิลปหัตถกรรมกลายเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของชาวบ้านในชุมชนที่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษากระบวนการขั้นตอนในการผลิต และยังสามารถให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำได้ จึงกลายเป็นสินค้าที่ทำจากฝีมืออันประณีตออกจำหน่ายและสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก นอกจากนี้งานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นยังได้เพิ่มมูลค่าจากการสร้างสรรค์ให้เข้ากับยุคสมัย เหมาะกับการใช้งานของคนในปัจจุบัน รวมถึงการเผยแพร่ผ่านกิจกรรมทางสังคม สร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมหมู่บ้านที่เป็นแหล่งผลิต เพื่อเข้าไปชมไปซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของหมู่บ้าน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้านของหมู่บ้าน ที่ไม่ใช่แค่ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเท่านั้น แต่รวมถึงธุรกิจประเภทอื่น ๆ โดยรอบ เช่น อาหาร โรงแรม สถานที่ท่องเที่ยว หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น กลายเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนสู่บริเวณรอบกว้างไปยังพื้นที่อื่น ๆ อีกมากมาย สะท้อนให้เห็นว่า ศิลปหัตถกรรมเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการกันในหมู่บ้านระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง

ผู้วิจัยเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวของประเทศไทย เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของไทยดีขึ้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือการประชาสัมพันธ์ให้ทั้งนักท่องเที่ยวทั้งคนในประเทศ และชาวต่างชาติ รู้ถึงความน่าสนใจว่า ประเทศไทยมีสิ่งที่น่าสนใจ และเป็นจุดเด่นแตกต่างจากที่อื่น รวมไปถึงวิธีการดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยใช้กลไกทางการตลาด อย่างเช่น หมู่บ้านอัตลักษณ์เชิงการท่องเที่ยว ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และงานหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ที่ได้สืบทอดมาเป็นเวลานานที่มีความสวยงามและทรงคุณค่า ผ่านการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์จากสื่อต่าง ๆ เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไปทั้งระดับประเทศและระดับนานาชาติต่อไป

อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลศิลปหัตถกรรม 25 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่างานศิลปหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ในทุกพื้นที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของความเป็นศิลปะล้านนา โดยวิธีการสอดแทรกวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวล้านนาลงในงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจสู่การส่งเสริม อนุรักษ์ ให้อยู่ในสังคมไทย จากการสำรวจพบว่า งานหัตถกรรม ทั้ง 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 51 อย่าง โดยสามารถแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1. กลุ่มหัตถกรรมผ้าทอ มี 23 อย่าง 2. กลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลัก มี 7 อย่าง 3. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องจักสาน มี 4 อย่าง 4. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา มี 4 อย่าง 5. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินและโลหะ มี 4 อย่าง และ 6. กลุ่มหัตถกรรมกระดาศา มี 7 อย่าง โดยกลุ่มงานศิลปหัตถกรรมมักกระจุกตัวอยู่บริเวณพื้นที่บริเวณอำเภอเมืองและอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอสันกำแพง หางดง สารภี และดอยสะเก็ด เป็นต้น ซึ่งพื้นที่เหล่านี้เป็นทั้งแหล่งผลิตและจัดจำหน่าย รวมถึงมีการจัดเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมเชิงท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนพื้นที่อื่น ๆ พบงานศิลปหัตถกรรมเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นแหล่งจัดจำหน่ายเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะรับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์มาจากพื้นที่แหล่งผลิต จะเห็นได้ว่าจังหวัดเชียงใหม่มีรากฐานอัตลักษณ์ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ มีความพร้อมในการพัฒนาต่อยอดจากองค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชนไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในการสนับสนุนการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศ แคมเปญ “ท่องเที่ยววิถีไทยเก๋ไก๋สไตล์ล้านช้าง” ในปี พ.ศ. 2560 และต่อเนื่องในปี 2561 ด้วยแคมเปญ “เสน่ห์วิถีไทยเฉพาะถิ่น” ซึ่งเป็นการต่อยอดรายได้ทางการท่องเที่ยวด้วยวัฒนธรรมและวิถีไทย (อรไท ครุฑเวโซ, สุภัทรา สังข์ทอง และวรพจน์ ตรีสุข, 2563, น. 65) ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินการต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาทางศิลปหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่จะช่วยเพิ่มมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้จากการขายสินค้าท้องถิ่นได้มากขึ้น

อีกทั้ง ผลการศึกษายังพบว่า การแสดงเชิงวัฒนธรรมเป็นการนำเสนอกิจกรรมการแสดงและการละครประเภทหนึ่งถูกประดิษฐ์ขึ้นจากองค์ความรู้ ประสบการณ์ที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งของแต่ละท้องถิ่น โดยมีการนำศิลปะหลายแขนงมาผนวกรวมกัน ภายใต้ความคิดที่แปลกใหม่ โดยมุ่งเน้นการถ่ายทอดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นนั้น ๆ ผ่านองค์ประกอบของการแสดง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการแสดงเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับงานศิลปหัตถกรรมที่มีผลต่อสังคมในบริบทด้านต่าง ๆ อันได้แก่ 1) การแสดงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปหัตถกรรมสามารถเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดและสะท้อนภูมิปัญญาชุมชน ให้ผู้ชมเกิดความบันเทิงและซาบซึ้งในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นรากเหง้าของคนในชุมชน 2) การแสดงเชิงวัฒนธรรมเป็นส่วนเป็นส่วนสำคัญในการสอดแทรกเนื้อหาสาระในรายวิชาต่าง ๆ ทางด้านการศึกษาให้แก่เยาวชนรุ่นหลังได้สืบสานอนุรักษ์และเผยแพร่ 3) การแสดงเชิงวัฒนธรรมสามารถเป็นการสร้างรายได้เชิงธุรกิจให้แก่ชุมชนและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง และ 4) การแสดงเชิงวัฒนธรรมสามารถเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งองค์ความรู้ทางด้านงานศิลปหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในการสร้างสรรค์งานศิลปะใน

รูปแบบการแสดงเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในจังหวัดเชียงใหม่ข้างต้นนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับ กรวรรณ สังขรและคณะ (2560) กล่าวว่า การสร้างมูลค่า เส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาต้องให้ความสำคัญกับ 5 ประเด็นหลัก คือ 1) การพัฒนา ด้านลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ด้านกระบวนการให้บริการ 4) ด้านบุคคล และ 5) ด้านการส่งเสริมการตลาด อีกทั้ง การประชาสัมพันธ์ต้องสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความแตกต่างของอัตลักษณ์ในรูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางอารยธรรมล้านนา งานศิลปหัตถกรรมจึงสามารถนำไปสร้าง มุมมองใหม่ในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนความหลากหลายโดยเฉพาะกิจกรรมการ แสดงต่าง ๆ ที่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ ศันสนีย์ วุฒยาภาธีรกุล (2552, น. 88-85) กล่าวไว้ว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม 2 ประการ ได้แก่ ศักยภาพในการดึงดูดการท่องเที่ยวหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว โดยเน้นการอนุรักษ์และต่อยอดวัฒนธรรมภูมิปัญญา ท้องถิ่นผสมผสานกับองค์ความรู้จากงานวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมต่าง ๆ และการปรับใช้ประโยชน์ จากเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ให้ได้อย่างผสมกลมกลืนและสร้างคุณค่าทั้งทางด้านเศรษฐกิจและ สุนทรียภาพให้กับสังคมไทย

การวิจัยนี้ เป็นช่องทางหนึ่งในการนำเสนอภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดง เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน อีกทั้งเป็นสิ่งที่สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชนและคนไทย ช่วยให้เยาวชนรุ่นหลังที่รับชมการแสดงเชิงวัฒนธรรม ได้เกิดความตระหนักรู้ เกิดความตื่นตัว เกิดความรักและหวงแหนภูมิปัญญาในชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์และคณะ (2562) กล่าวว่า สินค้าหัตถกรรมของ ชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การสืบทอดรักษาและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางและแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านการแสดงเชิงวัฒนธรรมที่เป็นการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เช่น การแสดงละครไทย นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นบ้าน และนาฏศิลป์สร้างสรรค์ และนาฏศิลป์ร่วมสมัย โดยผ่านการออกแบบ องค์ประกอบทางด้านการแสดง ได้แก่ บทการแสดง ทำร้ายหรือทำเด่น เครื่องแต่งกาย เพลงประกอบการแสดง และอุปกรณ์ประกอบการแสดง เกิดเป็นผลงานศิลปะที่มีคุณค่าทั้งทาง สุนทรียภาพและทางด้านสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงการสำรวจและศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาทางด้านงาน ศิลปหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่โดยภาพรวม ยังไม่ได้ศึกษาในเชิงลึกของงานศิลปหัตถกรรมแต่ละ ชนิด หากในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาเชิงลึกเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ละเอียดลึกซึ้ง ตลอดจน นำไปใช้พัฒนาต่อยอดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

2. ข้อมูลทางด้านศิลปหัตถกรรมของพื้นที่แต่ละชุมชนอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม นโยบายทางเศรษฐกิจและสังคม หากในการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยควรศึกษาความเปลี่ยนแปลงของศิลปวัฒนธรรมแต่ละชุมชนที่เกิดขึ้น ณ เวลาปัจจุบันเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง รวมถึงอาจมีการต่อยอดหรือเผยแพร่องค์ความรู้กลับคืนสู่ชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ผลจากการวิจัยนี้ทำให้พบว่า งานหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่จำนวนมากมายังไม่ได้นำมาต่อยอดทางด้าน การแสดง ในการทำวิจัยครั้งวิจัยครั้งต่อไป ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาและนำองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ไปใช้ในการต่อยอดในสร้างสรรค์การแสดงเชิงวัฒนธรรมชุดใหม่ ๆ โดยใช้งานหัตถกรรมมาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง เช่น การสร้างแนวคิดหรือเนื้อเรื่องเกี่ยวกับงานหัตถกรรม การสร้างสรรค์กระบวนการท่าเต้นหรือท่ารำที่มาจากงานหัตถกรรม การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายโดยใช้งานหัตถกรรมท้องถิ่น และการนำงานหัตถกรรมมาใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรวรรณ สังขกรและคณะ. (2560). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มกรณีศึกษา: เส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา* [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์]. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2560). *บรรยายสรุปจังหวัดเชียงใหม่: ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่.
- เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์และคณะ. (2562). การพัฒนาสินค้าหัตถกรรมไทยเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน กรณีศึกษา อำเภอแม่แตง อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง และอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*. 20(2), 28-37.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2562). *แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564) ฉบับปรับปรุงปี 2562*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- คันสนีย์ วุฒยาภาธีรกุล (2552). มาตรฐานการท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยว. *For Quality*. 15(138), 88-85.
- สามารถ สุวรรณรัตน์. (2558). *อนาคตของเมืองเชียงใหม่: ในการขับเคลื่อนการพัฒนาของภาคประชาคม*. เชียงใหม่: สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่.
- อรไท ครุฑเวช, สุภัทรา สังข์ทอง และวรวพจน์ ตรีสุข. (2563, กันยายน-ธันวาคม). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมชุมชนชาวเลบ้านแหลมตุ๊กแก จังหวัดภูเก็ต. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 14(3): 63-74.

Howkins, John. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*.
London:
Penguin Press.

UNCTAD and UNDP. (2010). *The Creative Economy Report*, UNCTAD Available from
<http://www.unctad.org/creative-economy>.